

Тупельняк Ігор Іванович,

в.о. першого заступника керівника
Міжвідомчого науково-дослідного
центру з проблем боротьби
з організованою злочинністю при
РНБО України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Однією з найбільших актуальних цінностей сучасної правової держави є право особи на справедливе і незалежне правосуддя. Об'єктивність, справедливість і законність здійснення правосуддя не може бути забезпечена, якщо працівники цих органів будуть діяти незаконно внаслідок неправомірного впливу на них. Отже, правосуддя як функція держави, хоча й здійснюється виключно судами, але забезпечується правильною роботою (порядком діяльності) спеціальних правоохоронних органів.

Законність і справедливість правосуддя напряду залежить від забезпечення правильної діяльності цих органів тощо, що враховано в КК України, де в розділі XVIII Особливої частини «Злочини проти правосуддя» розміщені норми, які передбачають відповідальність за посягання на нормальну діяльність також органів прокуратури, внутрішніх справ тощо. Якщо виходити з наведеного, то поняття «правосуддя» значно розширюється, оскільки згідно з ним правоохоронні органи поряд із судовими органами утворюють систему органів правосуддя [1, 525].

Таким чином, правосуддя здійснюють не тільки суди, а й окремі правоохоронні органи, які не є органами правосуддя, а сприяють його об'єктивному і законному здійсненню. Так, М. І. Бажанов зазначив: «Діяльність органів дізнання, слідства і прокуратури, яка не є правосуддям, а лише спрямована на сприяння його здійсненню...» [2, 10]. Відповідно, родовим об'єктом злочинів проти правосуддя учені називають відносини у сфері нормальної (законної) діяльності: судових органів; органів досудового розслідування, прокуратури; органів, які здійснюють виконання ухвал, постанов, вироків, інших судових рішень і призначених покарань [3, 381].

На думку А. Г. Мартіросяна, немає підстав відносити правоохоронні органи до органів правосуддя. Ототожнення понять «органи правосуддя» і «правоохоронні органи» не є правильним, оскільки їх зміст відмінний [4, 268–273]. Це підтверджується й законодавчо, у Законі України «Про державний захист працівників

суду і правоохоронних органів» йдеться про захист «працівників суду і правоохоронних органів», тобто судові органи не охоплюються поняттям правоохоронних органів. Учені аргументують свою позицію тим, що концепція, згідно з якою правосуддя - виключно судова діяльність, не узгоджується з кримінально-правовими нормами чинного КК України, де у відповідному розділі Особливої частини більшість норм – це норми, які передбачають відповідальність за посягання на правильну діяльність не судів, а інших органів [1, 527].

Назва розділу «Злочини проти правосуддя» є більш вузькою, ніж зміст кримінально-правових норм, які розташовані в ньому. Відповідно до цього злочини, передбачені ст. 371–373 КК України не визначають концепцію правосуддя, тому останнє й не повинно узгоджуватись з кримінально-правовими нормами. Концепція правосуддя визначається насамперед Конституцією України, яка має вищу юридичну силу, та іншими законами, відповідно, норми КК України, які регулюють відповідальність за посягання на правосуддя, повинні узгоджуватись з концепцією правосуддя в Україні.

Надаючи визначення родового об'єкта злочинів проти правосуддя, заслуговує на увагу найбільш поширена точка зору, що родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності є: нормальне функціонування органів управління незалежно від форм власності. І якщо, відходячи від того істотно важливого факту, що органи, які виконують завдання правосуддя (як невід'ємний компонент родового об'єкта злочинів проти правосуддя), є особливим «механізмом», на який покладено виконання суто специфічних функцій, то можна стверджувати, що вони теж є певною частиною (ланкою) державного апарату.

Обґрунтовуючи визначення, що родовим об'єктом злочинів проти правосуддя є встановлений законом порядок діяльності його органів, то тим самим є підстави зазначити, що ці злочини є різновидом (дуже важливим) окремих злочинів проти правосуддя, а в силу спільності об'єкта є й підстави для виділення цих злочинів в окремий розділ Особливої частини КК України згідно з наукою кримінального права. Підставами для зазначеного є й той факт, що родовий об'єкт (як зазначалося) всіх злочинів, які передбачені розділом XVIII Особливої частини КК України «Злочини проти правосуддя», не має спільних ознак. Отже, розбіжності полягають не тільки в тому, що в цьому разі ми маємо справу зі специфічними представниками (суб'єктами) органів державної влади (досудове слідство тощо). У різних сферах діяльності органів кримінального судочинства законодавець може захищати від злочинних посягань і інший установлений законом порядок діяльності державних органів та

їх представників, в яких є дещо спільне, та поєднує їх разом як об'єкт злочинного посягання в процесі здійснення правосуддя.

Тому є необхідність визначення чіткості саме системи злочинів, які посягають на один родовий об'єкт, у якій склади злочинів об'єднані в окремі розділи (групи) за ознаками спільності об'єкта і тільки. Унаслідок юридичного аналізу об'єктивного факту-шкоди, заподіяної злочинами, вважаємо правильним і необхідним виділення окремих злочинів саме в окремий розділ злочинів із чітким уявленням про їх об'єкт. Таке вирішення питання найбільш точно відображає стан речей, додатково підкреслює їх реальну небезпеку для суспільства й реальну спрямованість правової охорони відповідних суспільних відносин [1, 5–18].

Про необхідність таких законодавчих змін свідчить і той факт, що в органах здійснення правосуддя не можуть вчинятися також і інші злочини, також і службові. Ці органи покликані забезпечити об'єктивну і законну діяльність судів у процесі здійснення правосуддя, тому порушення їх діяльності порушує й діяльність судових органів, які здійснюють правосуддя. У цьому аспекті органи, які причетні до здійснення правосуддя, їх кримінально-правова охорона обґрунтовано знайшла втілення законодавцем у розділі XVIII Особливої частини КК України, але не на достатньому рівні.

Таким чином, ми цілком підтримуємо позицію вчених, які вважають, що родовий об'єкт злочинів, передбачених у розділі XVIII Особливої частини КК України, не може бути зведений лише до правосуддя у вузькому розумінні цього терміна, а є суспільними відносинами, що забезпечують нормальне функціонування органів дізнання й досудового слідства щодо всебічного та об'єктивного розслідування злочинів, судових органів щодо правильного вирішення справ, кримінально-виконавчих органів у питаннях належного виконання судових рішень.

Список використаних джерел

1. Навроцький В. О. Кримінальне право України : особлива частина : курс лекцій / В. О. Навроцький. – К.: Знання : КОО, 2000. – 771 с.
2. Бажанов М.И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия / М.И. Бажанов. – Харьков: Харьк. юрид. ин-т., 1986. – 43 с.
3. Кваша О.О. Поняття злочинів проти правосуддя / О.О. Кваша // Правова держава. – Вип. № 16. – 2005. – С. 381.
4. Мартіросян А. Г. Проблеми визначення поняття правосуддя як родового об'єкта злочинів, передбачених статтями 376–379 КК України / А. Г. Мартіросян // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 1. – С. 268–273.